

Hontalanságvágy

Valójában egész életében a történetnélküliségre vágyott.

Farkas Péter: A férfi, aki örökké a Luxembourg-kertben ült

A ház a Medená utcában volt, a Vigadótól nem messze. Nem ismertem itt senkit, de az apám, amikor ezer éve sétálni szoktunk errefelé, azt mesélte, él egy öreg magyar író ebben az utcában, talán épp ugyanebben a házban, ahova most becsengettem. Az apám mindig elmondta a magyar nevét is ennek az utcának, amikor a Hviezdoslav térre mentünk fagyizni, Réz utca, de én már nem tudtam úgy kiejteni, ahogy ő.

A csengőn alig olvasható ott állt a név, amelyet kerestem, és azt gondoltam, úgysem fog jelentkezni senki, megpróbálok, aztán ennyi, el lehet felejteni az egészet. Alig nyomtam meg a gombot, sercegést hallottam, majd egy elhaló, reszelős hangot, annyit mondott, második emelet.

Arra kért, szólítsam Ágost bácsinak, és gyorsan hozzátette, nincs túl sok időnk, Anička fél hatra jön, és akkor már nem szeretné, ha láb alatt lennék. Egy kicsit úgy kezelt, mintha egy hülye unoka lennék, de láttam rajta, ez igazából csak játék. Azonnal megértettem, azt sem gondolja komolyan, hogy az unokái és dédunokái képeit ott tartja a komódon meg a csipkés abrosszal letakart öreg tévén. Amikor végignéztem a régimódian berendezett lakáson, azt válaszolta, olyan minden, amilyennek lennie kell. Alig észrevehetően bólintottam, és kihúztam egy párnázott, kopottas széket az asztal mellől. Kávéval kínált, talán, hogy bizonyítsa, jó erőben van még, és valóban fürgén mozgott, talán még szaladni is tudott. Csak az összeaszott-sága mutatta, hogy milyen öreg, de kilencvennek biztosan nem mondtam volna.

Amikor leült velem szemben, jó alaposan szemügyre vett, és mindjárt azzal kezdte, nem titkolja, hogy megvan a véleménye az ügyvédekről meg minden jogászféleségről. Az apja ügyvéd volt, a legelhivatottabb ember, akit valaha ismert, és ő, mármint Ágost bácsi mindig is úgy gondolta, hogy feláldozta magát. A fia kedvéért, hogy a fia rajta keresztül ismerje meg a világot. Sikerült neki, az apja sikeres életművet tudhat magáénak, csak éppen ő maga nem sok élvezetet talált benne. Ez van, mondta Ágost bácsi.

Tekintélyes könyvtára volt, és észrevette, hogy alig tudom levenni róla a szemem. Mindig is nagy elismerést váltott ki belőlem, amikor egy lakásban ilyen hangsúlyos szerepet kaptak a könyvek, és láttam, Ágost bácsi a gondjukat viseli, nem ülte meg őket a por, és pontos rendben tartotta őket. Vegyesen sorakoztak a polcon szlovák, magyar és német címek, és a legtöbb, ahogy ki tudtam venni, tudományos munka volt. Már nem olvasom őket, mondta Ágost bácsi, évek óta vak-si vagyok, és nincs, aki felolvasna, de nem számít, már nem érdekelnek. A régiekből emlékszem, amire kell, az újak pedig teljesen hidegen hagynak. Amikor először hallottam azt a gondolatot, hogy már nincsenek nagy történetek, talán egy francia

filozófus mondta, nagyon megtetszett. Végre, gondoltam, akkor most már talán élni hagyják az embert. Persze, a filozófusokat már akkor sem vették komolyan. Szerintem ez egy nagyon jóindulatú próbálkozás volt az úriember részéről, mert a nagy történetek sok nyomorúságot okoztak az embereknek. Mégis képtelenek meglenni nélkülük. Így aztán maradtak, és még mindig áhítattal csüggnék rajtuk a népek. De persze az irodalomtudósokat sem lehet komolyan venni, folytatta Ágost bácsi. Ismertem egy költőt, egészen remek elme volt, csakhogy magyarul írt szegény, így aztán nem sokan hallottak róla. De az itteni szegényes magyar közeg azért befogadta, úgy-ahogy, a verseiért mindig kapott némi alamizsnát, kiflire meg olcsó borra futotta neki belőle. Miután meghalt, szerveztek egy nagy konferenciát az egyik verséről, kíváncsiságból elmentem rá. Kétnapos rendezvény volt, a magyar állam finanszírozta, legalább kéttucatnyi felszólalóval, és óvatosan megtudakoltam, mégis milyen tiszteletdíjat kapnak egy-egy ilyen beszámolóért. A barátom kis túlzással az egész életművéért nem kapott annyit, mint ezek egyetlen előadásukért. Plusz koszti-kvártély, eszem-iszom, útiköltség, zsebpénz, még kupiba is elgorhattak. Nagyon szerették ezért az én halott barátomat.

Látta, hogy egy kicsit feszengeni kezdek, mire gyorsan a tárgyra tért. Azt mondta, nem is hitte, hogy tényleg eljövök, és milyen rendes ez az Anička, hogy ilyen szépen elintézte, hiszen az irodát, ahol dolgozom, azt is ő, Anička nyomozta ki neki valahogy. Szóval, ügyvédre van szüksége, és ne higgyem, hogy ez egy tébolyult öreg agymenése, pénze is van rá, és azzal az egyik komódjához ballagott, és előhúzott egy tömött borítékot. Kézpénzben fizet, mondta, és az asztalra vágta a csomagot. Amikor tiltakoztam, csak vállat vont, hogy neki mindegy, a pénz itt van, azt kezdek vele, amit akarok. Mi lenne a kérése, kérdeztem, és a térdemre raktam a táskámat, hogy előhúzzam a jegyzetömböm.

Tudnom kell, hogy ő természettudós, mondta. Ezt nyugodtan felírhatom, mert nem mellékes információ. Fizikát tanított egész életében, ezernyi korlátolt elme fénybe borításaért tett meg minden tőle telhetőt. Ezért sorakoznak a polcain főleg tudományos könyvek, bár már régen nem kíváncsi azokra sem. Azt viszont tudnom kell róla, hogy azért kezdett el fizikával foglalkozni, mert nagyon hamar megcsömörlött az úgynevezett polgári kultúrától. A franc tudja, hogy igazából mit neveznek így, mert az ő élete során mindenre próbálták már ráhúzni ezt a jelzőt. Hogy polgári. Persze mindenki mást értett rajta. Országonként, nemzetekenként változott a jelentése, és persze ideológiánként. Talán egyénenként is. Az apja számára a régi rendet jelentette, de nehéz lenne megmondani, a régi rend mi-féle rend volt tulajdonképpen, mert amit ő, Ágost bácsi tudott róla, az elég kaotikusnak tetszett. Igazából nem volt könnyű számára teljes képet alkotni az apjáról, mert kései gyerekként született, és mire felcseperedett, az apja elkeseredett öregemberré vált. Semmit nem értett már a világból, ami végül is nem az apja hibája volt. Ha volt valami hibája, akkor az, hogy túl sokat élt. Akkoriban hatvanévesen elpatkoltak az emberek, polgárnépség és munkások egyaránt, és nagyon bölcsen tették. Az apja a romantikus emlékü tizenkilencedik században nevelkedett, és öregkorára olyan lett, mint aki egy másik bolygóról érkezett. Ezt most már nem olyan nehéz megértenie, tette hozzá Ágost bácsi.

Szóval régi pressburgerek, vettem közbe, és majdnem hozzátettem, hogy az én apám is ilyesféle volt, de Ágost bácsi rögtön félbeszakított, hogy szó sincs ilyes-

miről, ők vérbeli kassai polgárok voltak, és a kassai polgár az világarisztokrata. Hallottam-e Márai Sándorról. Bátortalanul bólintottam, mire Ágost bácsi elmosolyodott, talán némi rosszindulattal. Ebben a városban nem ismerik Márait, nehogy azt higgyem, hogy ezt felrója nekem. Ő sem tartja sokra, bár nem olvasta végig az életművét. Igazából nem jelentett neki sokat ez a kassaiság. Pedig ugyanúgy tizen-nyolc évesen hagyta el a szülővárosát, ahogy Márai, a háború után, és az apjának az volt a terve, hogy Pozsony csak közbülső állomás lesz nyugat felé. Végül máshogy alakult. Az apjának az volt a pechje, ami valójában a szerencséje volt. Igazából mindig félreértette a történelmet. Amikor Kassa csehszlovák lett, az apja hűségesküt tett az új hatalomnak, pedig egyébként nem sokra tartotta őket, de nem volt az a lázadó típus. Horthyékat viszont kifejezetten utálta, ki is tették őt az ügyvédi kamarából, és a nyilasokkal is összetűzött, zsidókat bújtatott, miegymás. Amikor jöttek a kommunisták, biztosra vette, hogy elpusztítják, hiszen azt nem tagadhatta, hogy magyar–német keverék, és hiába tett korábban hűségesküt, alig beszélt csehül vagy szlovákul. Ezért úgy látta, menekülniük kell, és amikor a kommunisták feltartóztatták Pozsonyban, biztosra vette, hogy vége van. Ők viszont a keblükre ölelték mint ellenállót, csaknem partizánt csináltak belőle, és nem hagyták megszökni. Ezt soha nem bírta feldolgozni, hogy az általa ördögfattyagnak tartott kommunisták maguk közé fogadták. Ezért aztán haláláig utálta ezt a várost, és mindig mint kommunista szemétdombról beszélt róla. Így lettünk pozsonyiak, mondta Ágost bácsi. Az apám az utolsó napjaiig praktizált, ezen a kommunista szemétdombon, a hatvanas évekig. Az a tizenegynéhány év, amit ebben a városban töltött, a számára mégis bujkálás volt, rejtőzködés a saját lelkiismerete árnyéka elől. Remélem, pontosan jegyzetelt, mert ezek fontos információk az ügyhöz. Az apám születési bizonyítványát még az osztrák–magyar hatóságok állították ki, és én az iskoláim nagy részét a Magyar Királyság területén végeztem. Habár, hogy is van ez, elismeri ma a szlovák jog a bécsi döntés eredményét? Ezt nem látom át pontosan.

Na de mára ennyi, pattant fel hirtelen az öreg, Anička bármelyik pillanatban itt lehet. Ne vegyem zokon, de ez egy ötvenes éveiben járó, konzervatív asszony-ság, árvai bevándorló, ahogy ő nevezi, és ha látna itt egy hús-vér ügyvédet, ráadásul egy ilyen fess fiatalembert, az nagyon felzaklatná, és ettől meg kell kímélnie. Meg kell értenem, Anička az egyetlen, akire igazán támaszkodhat, ezért nagyon jól kell vele bánnia.

Egy cetlire firkantotta a következő időpontot, amikor jöhetnek. Éreztem, hogy mindent pontosan eltervezett, már az agyafúrt játszómája részesévé tett. Amikor elkészöntem az ajtóban, úgy láttam, még rám is kacsintott. Vagy talán mégiscsak képzelődtem, és csak egy ideg rándult meg szederjes, lötyyed arcán.

Nagy nyüzsgés volt a Vigadó környékén, amikor a következő alkalommal Ágost bácsihoz tartottam. A kocsimat a cégben hagytam, és villamossal utaztam be a Štúr térre. Mintha az operabálba indultak volna, olyan puccosan kiöltözött hölgyek-urak tobzódtak a Vigadó bejáratánál, és én szép nagy ívben kerültem ki őket, mintha ragályt terjesztenének. Megkönnyebbültem, amikor meghallottam Ágost bácsi hangját a kaputelefonban. Odafent nyitott ajtó várt.

A könyvespolca előtt ácsorogtam, amikor felbukkant mögöttem, két csésze gőzölgő kávéval a kezében. Ő már ritkán kávézik, mondta, de most a kedvemért megteszi, hogy civilizált embernek gondoljam.

Amikor leültünk, megint végigmért, most valamivel érdeklődőbben, mint az első alkalommal. Szóval a könyvek. A könyveket nézegettem. Nem tudja, mi lesz velük. Senki nem olvas már ebben a városban magyarul és németül. A fia még a kilencvenes években kiment Angliába, itt kezdte az orvosit a városban, de már ott fejezte be. Ő is elég kései gyerek, talán ezért volt mindig furcsa a kapcsolatuk. Az unokáival már nem nagyon kommunikál, pedig tud ő valamennyit angolul, de inkább csak olvasni, és ahogy ezek beszélnek, abból egy kukkot sem ért. A fia a családjával ritkán jár haza, nem is tartják az otthonuknak ezt a helyet. Nincs ezen mit csodálkozni. Nincs hova tennie a könyveket, de igazából nem bánja, hogy itt vannak vele, amíg él, legalább némi társaságot nyújtanak, még ha nem is olvassa őket. Ha végignéz a polcokon, eszébe jutnak bizonyos gondolatok. A költőkből már régen kiábrándult, egyetlenegy tudott még öregkorában is elfogadni közülük, a John Cage nevű amerikai. Pedig ő igazából nem is költő, hanem zeneszerző, de ez nagyjából mindegy. Hogy is írta? Valahogy úgy, hogy a költészet annak valóra váltása, hogy semmink sincs, így aztán mindenben örömmel lelehetjük. Ezzel a gondolattal nem tudok betelni, mondta Ágost bácsi, és én alig tudtam eldönteni, a szája sarkában futkosó mosolyféleség igazi-e, vagy megint csak a játék része. Hirtelen rám szólt: hé, ez, amit most mondtam, fontos az ügyünk szempontjából, már elővehette volna a jegyzetfüzetét!

Sokat mesélt arról, miért rajongott úgy a fizikáért, és miért nézte le a jogot. Pedig az apja nem így nevelte. De az apja egész élete arról szólt, hogy a jog a társadalom kurvája, igen, talán így lehetne a legpontosabban megfogalmazni. Ahogy a középkorban a filozófia a teológia kurvája volt. Vagy a szolgálóleánya, ahogy a skolasztikusok eufemizmusa hangzott. Már elnézést, habár a jogászok ugye általában elég konzervatív emberek, de remélhetőleg nem zavar, ha ilyen erőteljesen fejezi ki magát. Nem, válaszoltam, nem vagyok vallásos. Erre megint elmosolyodott. Pedig, mondta, a jog maga is leginkább a valláshoz hasonlít, a maga dogmatikusságával, merevségével, jóindulatba burkolt embertelenségével. Ne vegyem zokon. Ő az atomok híve. Az atomok nem hazudnak.

Később, talán hogy kiengeszteljen, kért, hogy meséljek neki a munkámról. Elmondtam, hogy egy nagy médiaper kellős közepén vagyunk, és ez az első nagyobb melóm ügyvédbojtárként. Komoly felelősséget ruháztak rám. Személyiségi jogi per, egy nagyvállalkozót védünk, akinek belemásztak a magánéletébe. Érdekelte, mi most a trend, és elmeséltem, hogy Strasbourghban újabban óvják az olcsó bulvártól a hírességeket. Karolina monacói hercegnő ügye komoly fordulatot hozott néhány évvel ezelőtt. Ágost bácsi bólogatott, ám a végén epésen megjegyezte, hogy a jogászok persze az ilyesmiktől fontosnak érzik magukat. De meg tudnám-e mondani, vajon hol dől el valójában, hogy kinek van igaza?

Most már beszéljünk az ügyéről, kértem, de erre csak a következő alkalommal kerülhetett sor, mert közeledett Anička. Értsem meg, ő az őrzőangyala, és meg akarja óvni minden felesleges találkozástól. Anička egy földre szállt angyal, és már így is túl nagy terhet rótt rá, amikor belerángatta őt ebbe az ügybe.

Nem láthattam Aničkát. Legközelebb Ágost bácsi a feleségéről beszélt nekem, aki néhány évvel ezelőtt halt meg. Abban bízott, túléli őt, hiszen a feleségek rendszeresen túlélik a férjüket, de ez nem jött be, Margit nyolcvanhét évesen rákos lett, és csak egy évig húzta. Az utolsó pillanatáig vidám volt, és tartotta a lelket Ágost

bácsiban. Neki köszönhette, hogy elviselte ezt az egészet, és hogy nem mondott le mindenről. Margit egész életében érthetetlenül optimista volt. Ő rendezte be ezt a lakást, az egész életüket, és amikor Ágost bácsi arról beszélt neki, hogy ők nem élhetnek polgárokként, mert az világméretű hazugság, Margit azt válaszolta neki, végső soron úgymint atomok maradnak. Ezzel levette a lábáról. És persze a mosolya. Az a lány, felfoghatatlan mosoly, amely egyszerre volt oltalmazó és szilaj. Ágost bácsinak a tenger szokott az eszébe jutni róla, ami mindig vonzotta a felmérhetetlenségével. Még a koporsóban is mosolygott, és amíg Ágost bácsi élesen emlékezett erre a mosolyra, addig kitartott az ébersége.

Amikor az emlék halványulni kezdett, akkor szólt Aničkanak, hogy keressen neki egy ügyvédet, mert ideje véget vetni ennek a komédiának.

Megint feszengeni kezdtem, és arra gondoltam, most vagyok utoljára az öregnél. Nem egyszerűen végrendeletet akar íratni, ahhoz nem kellene így a bizalmába fogadnia. Nézze, mondtam neki, attól tartok, valami olyasmit akar kérni tőlem, amit nem tehetek meg. Erre megrémült, és a kezével hadonászva marasztalt. Eltettem a jegyzetömböt, felálltam, és az ajtóhoz léptem. Az öreg nesztelen léptekkel szaladt utánam, rémült arccal mondta, ne higgyem, hogy megbomlott az elméje, és azt se higgyem, hogy örültséget akar kérni tőlem. Igazából egészen egyszerű dologról van szó. Szintiszta jogi procedúra. De rendben, hagyjuk a következő alkalomra, akkor végre mindent elém tár.

A nagy médiaper miatti teendőim sűrűsödni kezdtek, és csak a főnökeim rosszállását kockáztatva tudtam legközelebb is megjelenni Ágost bácsinál a megadott időpontban. Senkinek nem számoltam be a találkozóinkról, mert meg voltam róla győződve, hogy eszelős dolgot fog kérni tőlem. Mégsem tudtam annyiban hagyni az ügyet.

Tudok-e bármit a fizikáról, kérdezte a kávégőz mögül. Igazából nem kell olyan komolyan vennem, amit eddig mondott a tudományról. A végére már kiábrándult belőle. Hallottam-e már azt a mondást, hogy anything goes. Egy német fickó kedves mondása volt, Feyerabendnek hívták, és komoly gyűlölet övezte őt a tudósok részéről. Ágost bácsi már jó későn ismerkedett meg az írásaival, és nem is értett belőlük mindent, de a német ezt valószínűleg így is akarta. A mondanivalójának a lényege az volt, vagy legalábbis Ágost bácsi úgy értelmezte, hogy a kultúrát nem lehet elkülöníteni a tudománytól, és a tudomány túlértékeltisége a veszébe sodorja az emberiséget. Azt állította, hogy minden belefér a tudományba, amit a szeszélyes társasági normák jóváhagynak: anything goes, igazából a kulturális körülményektől függ a tudományos eredmények sikeressége. Margit sosem szerette, amikor Feyerabendről beszélt neki, mert egy megátalkodott bűnözőnek tartotta a német filozófust. Ágost bácsi úgy gondolta, talán azért nem szereti, mert Feyerabend nőfaló volt, négy feleséget fogyasztott el, és mellette még mindenféle kalandokba bonyolódott. Mindezt úgy, hogy egy háborús sérülés következtében élete nagy részében impotens volt. Szóval eléggé szembement mindennel. Margit azt mondta róla, szerinte egy ripacszkodó sarlattan. Nem akarta, hogy Ágost bácsi anarchista legyen, mint Feyerabend, mert ezt neurotikus önbecsapásnak tartotta. És ebben talán igaza is volt. De most már mindegy. Az a bizonyos mosoly elhalványult. Már a halál mosolyog Ágost bácsira. És most már el kell végeznie, amit kitervelt.

Nagyon megörült, amikor még évekkkel ezelőtt olvasott a törvényről. Iszonyatos politikai perpatvar volt körülötte, ami igazából hidegen hagyta Ágost bácsit. Már az elején megfogalmazódott benne a terv, de csak most jött el az ideje, hogy megvalósítsa. A dokumentumokat előkészítette, az én dolgom az lenne, hogy beadjam őket az illetékes hivatalokhoz. A lényeg, hogy fel szeretné venni a magyar állampolgárságot. Ne kérdezzem, hogy miért. Szerinte van annyi eszem, hogy magamtól is rájövök a terve lényegére. Most menjek: a papírok a komódban vannak, ahol a boríték is, még mindig ott vár rám a pénz. Amikor beadtam a kérelmet, azt a telefonszámot kell hívnom, amit az egyik cetlire írt fel. Most inkább ne kérdezzek többet.

Sejtettem, mi a terve. Az nem jöhetett számításba, hogy az apja öröksége iránti szentimentális nosztalgiaiból magyar állampolgárként szeretne meghalni. Még 2010-ben fogadták el azt a törvényt, mely szerint aki külföldi állampolgárságot kérvényez, automatikusan elveszíti a szlovákot. Szemellenzős nemzetféltő rendelkezés volt ez, amelyet a magyar állam nacionalista pöffeszkedését ellensúlyozandó fogadtak el a pozsonyi parlamentben – erről alighanem Ágost bácsinak is hasonló véleménye lehetett. Egyetlen dologra tudtam gondolni: amint beadom a kérelmét, feljelenti magát, hogy megfosszák őt a szlovák állampolgárságtól, és így hontalanná váljon. Valószínűleg sosem akarta átvenni a magyar útlevelet, csak meg akart szabadulni minden kolonctól. Ez lehetett a régóta dédelgetett terve.

A nagy per közbeszólt. Hetekig nem tudtam Ágost bácsi ügyével foglalkozni. Amikor végül beadtam a papírjait a magyar nagykövetségen, kiderült, hogy meghatalmazásra is szükség van, amiről teljesen megfeledkeztem. Eszeveszetten csengettem a lakásánál, de nem reagált. Talán alszik, gondoltam, és megvártam, hogy valaki beengedjen a kapun, de az ajtaján is hiába kopogtam. Többször is visszamentem, ám csak napok múltán sikerült elcsípnem Aničkát, pedig többször is ott voltam fél hatkor, amikor járn szokott.

Bizalmatlanul méregetett, talán, mert tényleg nem rajongott az ügyvédekért, vagy csak nem akarta elhinni, hogy velem beszélt hónapokkal korábban. Az nyilvánvalóan meg sem fordult a fejében, hogy beengedjen a lakásba. Halkan beszélt, és csak annyit mondott, Ágost bácsi már nincs itt. Úgy kellett kihúznom belőle, mi történt. Elaludt, mondta Anička, néhány napja, egy délután elszundított, és nem ébredt fel. Miben segíthet, kérdezte aztán, látva megdöbbenésemet. Ez a megdöbbenés talán meggyőzte, hogy bízhat bennem. Azt mondta, várta a hívásomat, mert Ágost bácsi meghagyta neki, amikor felhívom azzal, hogy beadtam a kérelmét, el kell mennie a rendőrségre, és be kell jelentenie, hogy Ágost bácsi felvette a magyar állampolgárságot. Ágost bácsi azt mondta, hogy akkortól már csak ő marad neki, és hogy nem kell megijednie, mert ez így lesz jó, hogy csak így tehet igazságot az életében. De én nem hívtam. Nem, mert hiányzott egy meghatalmazás, mondtam. Anička bólintott, és azt mondta, igazából nem bánja, mert rettegett tőle, hogy be kell mennie a rendőrségre. Holnap érkezik Ágost bácsi fia a családjával, addigra rendbe akarja tenni a lakást, tette hozzá. Egy pillanatra megfordult a fejemben, hogy megkérem, értesítsen a temetésről, de végül csak biccentettem, és elindultam vissza a Vigadó felé.